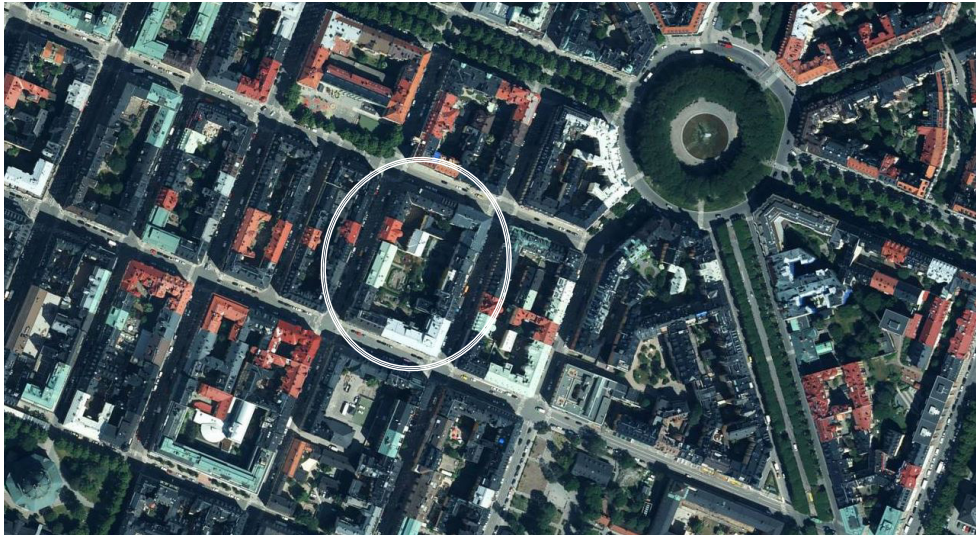
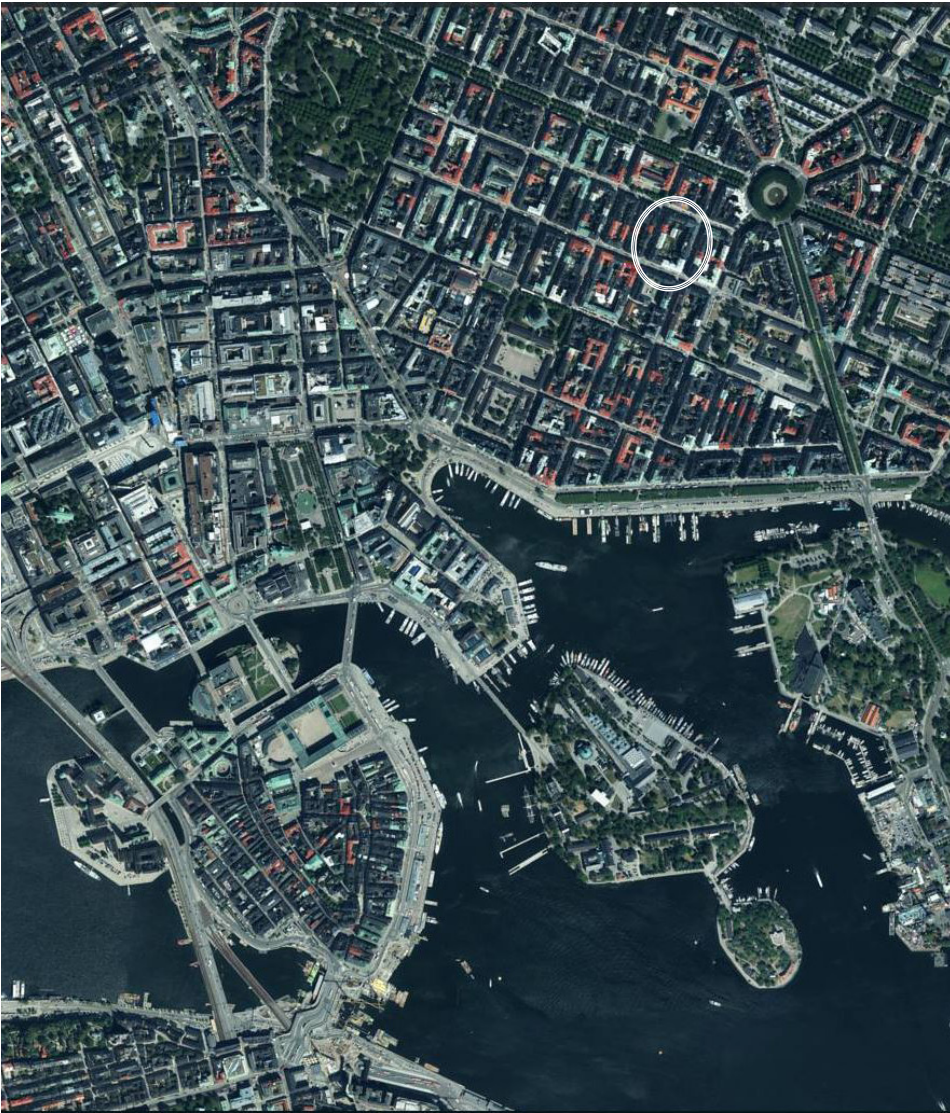

KUMLET 23

KULTURMILJÖANALYS

20210820 / White arkitekter AB

white

Objekt	Beställare	Ansvarig antikvarie	Handläggande	Omslagsbild	Upphovsrätt	Format
Objekt: Kumlet 23 Adress: Skeppargatan 48 Kommun: Stockholm stad Län: Stockholms Län	Olov Lindgren AB	Annika Andersson Bebyggelseantikvarie White Arkitekter AB Östgötagatan 100, Stockholm Tel. +46 8 402 26 33 annika.andersson@white.se	Maria Ros Bebyggelseantikvarie White Arkitekter AB Östgötagatan 100, Stockholm Tel. +46 8 402 26 73 maria.ros@white.se	Foto omslag: Flygfoto av kvarteret Kumlet från bing.se Foto s 3: Flygfoton från eniro.se, fågelperspektiv av kvarteret från bing.se	Samtliga fotografier är tagna av White om inte annat anges. Bilder från White är upphovsrättsskyddade och får endast användas efter tillstånd från det aktuella uppdragets uppdragsledare.	Denna rapport läses bäst i tryckt liggande A4-format med dubbelsidig utskrift med pärmhäftning.

LÄSANVISNING

Denna kulturmiljöanalys utgår från en av Riksantikvarieämbetets modeller för hantering och bedömning av kulturhistoriska värden. Förutom kapitel som anger bakgrund, omfattning och syfte, samt sammanfattande ställningstaganden, är utredningen indelad i tre huvuddelar:

Övergripande historik

Här beskrivs de övergripande förändringarna som ligger till grund för att fastigheten ser ut som det gör idag. Kapitlet sammanfattar hur stadsdelen har utvecklats över tid.

Karaktärisering

För att kunna vara varsam mot en bebyggelsemiljö behöver platsens och berörda byggnaders karaktärsdrag vara tydliga. Syftet med karaktäriseringen är att ge en bild av hur platsen ser ut idag och sammanfatta de bärande karaktärsdragen.

Berättelsernas historik, karaktär och värde

Alla städer, bebyggelseområden och byggnader är lager av olika berättelser. Tillsammans ger berättelserna en bild av varför bebyggelsen ser ut som den gör och vilka krafter som varit drivande i byggprocessen. De olika bärande berättelserna beskrivs genom fördjupad historik samt karaktärisering och värdering av de enskilda berättelsernas olika delar.

Innehåll

BAKGRUND, OMFATTNING OCH SYFTE	4
INLEDNING	6
ANALYSMODELL	8
SKILLNAD PÅ ANTIKVARISKA UNDERLAG	9
 ÖVERGRIPANDE HISTORIK	 10
STADSDELENS FRAMVÄXT	12
LINJÄR UTVECKLING	14
KVARTERET KUMLET	18
 KARAKTÄRISERING	 26
OMRÅDET	28
EXTERIÖR KARAKTÄR MOT GATA	30
INTERIÖR KARAKTÄR	32
GÅRDSMILJÖN	34
MATERILPALETT	37
 BERÄTTELESRNAS HISTORIK, KARAKTÄR OCH VÄRDE	 38
KUMLETS BÄRANDE BERÄTTELSER	40
KUTLRUHISTORISK VÄRDERING	42
 KÄLLOR	 44

INLEDNING

I DETTA KAPITEL BESKRIVS:

- BAKGRUND, SYFTE OCH METOD**
- TIDIGARE STÄLLNINGSTAGANDEN**
 - LAGRUM**
 - ANALYSMODELL**
- SKILLAND PÅ ANTIKVARISKA UNDERLAG**

Bakgrund, syfte och metod

BAKGRUND OCH OMFATTNING

White har givits i uppdrag av Olov Lindgren AB, genom Olov Lindgren, att utföra en kulturmiljöanalys inför planläggning av fastigheten Kumlet 23 på Östermalm i Stockholm.

Kulturmiljöanalysen är fokuserad på gårdsmiljön på fastigheten samt upplevelsen av gårdsmiljön i förhållande till de andra husen i kvarteret. En kortare historik görs även av områdets utveckling samt av befintlig byggnad på platsen samt hur befintlig byggnad upplevs mot gata. Detta för att sätt in gårdsmiljön i en korrekt kontext.

Kulturmiljöanalysen har föregåtts av platsbesök under juni 2021.

SYFTE

Dokumentet *Kulturmiljöanalys* är ett verktyg att använda inför planläggning samt under förprojekterings- och projekteringsfasen då en byggnad eller ett område ska genomgå förändringar.

Dokumentet syftar till att ge en bakgrund till varför ett område har utvecklats som det gjort, vilka karaktärsdrag, värden och berättelser som är bärande och hur dessa kan förvaltas, förstärkas eller utvecklas.

Samtidigt syftar kulturmiljöanalysen till att ge förslag på hur bebyggelsemiljön kan förvaltas, förstärkas och utvecklas för att skapa nya värden samt lyfta värden och berättelser som idag inte är tydligt avläsbara.

KULTURHISTORISK KARAKTÄR ELLER VÄRDE?

I plan- och bygglagen (PBL), som reglerar hur vi bygger, görs en skillnad mellan karaktär och kulturhistoriskt värde.

Karaktären är det vi upplever när vi rör oss i en miljö, t.ex. byggnadernas placering och arkitektoniska utformning. Det kulturhistoriska värdet är istället det vi kanske inte direkt ser, utan det som ligger till grund för varför bebyggelsemiljön eller byggnaden ser ut som den gör. För att tydliggöra skillnaden mellan karaktär och värde kan följande exempel ges:

När du tittar på en tavla utgör ramen, motivet och tavlans skick tillsammans dess karaktärsdrag. Värdet däremot ligger i om du tycker att motivet är vackert, vem som har målat tavlan samt tavlans proveniens.

Karaktärsdragen som beskrivs i denna utredning är förknippade med PBL 2 kap 6 § samt PBL 8 kap 17 §. För beskrivning av bebyggelseområdets karaktärsdrag används Boverkets *Checklista karaktärsdrag* som utgångspunkt.

Det kulturhistoriska värdet som beskrivs i denna utredning hanteras i PBL 2 kap 6 § samt PBL 8 kap 13 och 17 §§.

Vilka modeller som har använts för att tydliggöra såväl karaktärsdrag som värden beskrivs på s. 8.

TIDIGARE STÄLLNINGSTAGANDEN

Översiktsplan

För Stockholm gäller översiktsplan, antagen 2018. Fastigheten Kumlet 23 ligger inte i något utpekat stadsutvecklingsområde för omvandling eller komplettering. Samtidigt poängteras att kompletteringsmöjligheter finns även i de delar av staden som inte pekats ut som stadsutvecklingsområden.

Ett av översiktsplanens stadsbyggnadsmål är "en växande stad" som säkerställer bostäder och samhällsfunktioner för alla. Bostadsförsörjning är också ett utpekat allmänt intresse som ska vara vägledande i planeringen. Bostadsförsörjningen är en nationell, regional och kommunal angelägenhet.

Stadens ambition är att förtäta stadsmiljön genom att komplettera med nya bostäder på lämpliga platser i alla delar av Stockholm. Det innebär en fortsatt kraftig satsning på fler bostäder av olika storlek, bostadstyp och upplåtelseformer. Stadens bedömning är att det för närvarande finns förutsättningar för bostadsbyggande i alla delar av kommunen, både vad gäller bostadsrätter och hyresrätter.

Under avsnittet "Kulturmiljö i en växande stad" poängteras att Stockholms unika attraktionskraft till stor del ligger i mötet mellan stadens historia och människorna i den. Bebyggelse som är kulturhistoriskt värdefull och har betydelse för stads- och landskapsbilden ska ses som en resurs i stadsutvecklingen. Att väva samman ny bebyggelse med befintliga värden är angeläget i stadsbyggandet. Nya tillägg i stadsväven ska uttrycka ett medvetet förhållningssätt till kulturmiljöns värden. Stadsbyggandet förutsätter en bred kunskap om till exempel kulturhistoriska, sociala och estetiska aspekter.

Stockholms stadsmuseums klassificering

De aktuella fastigheten är i markerad som *streckad* i Stockholms stadsmuseums klassificeringskarta. Streckningen innebär att fastigheten ännu inte är klassificerad, men kan ha stora kulturhistoriska värden, även om Stadsmuseet ännu inte tagit ställning till dessa värden.

FÖRFATTNINGSSKYDD*Gällande detaljplan*

Fastigheten omfattas av flera detaljplaner:

- *P 2002-11-341, Ändring av detaljplan som vann laga kraft 2004-05-27.*
Planen innebär införande av varsamhetsbestämmelse och upphävande av vindsinredningsförbud inom stadsdelen Östermalm.
- *PI 7575A, Ändring av detaljplan som vann laga kraft 1979-11-27.*
Planen innebär tilläggsbestämmelser rörande kvartersmarkens användning enligt Zonplan 70 och lägenhetsstorlekar. Planen innebär att fastighetens huvudsakliga användning är bostäder.
- *PI 1885A, Stadsplan för kvarteret Kumlet inom ny stadsdel å Östermalm, som vann laga kraft 1938-06-10.*
Planen anger att endast ett gathus får uppföras. Gathuset får vara i 7 våningar och ta takvinkel om högst 30 grader. Gårdsmarken till fastigheten är markerad med cirklar innebärande att området inte får bebyggas i vidare mån än att källare får anordnas under ett gårdsbjälklag så utfört att det inte uppstår hinder för lämplig plantering ovan.

Riksintresse

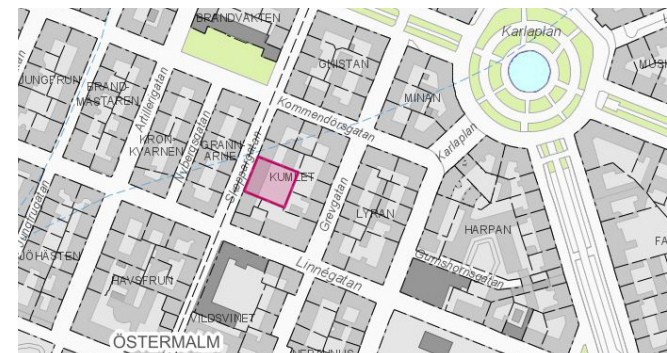
Fastigheten ingår i område av Riksintresse för kulturminnesvården, *Stockholms innerstad med Djurgården (AB 115)*, i enlighet med Miljöbalken (1998:808) 3 kap 6 §. Det innebär att åtgärder inte får vidtas som innebär påtaglig skada på riksintresset. Motivering och uttryck för riksintresset återfinns i beslut AB län beslut RAÄ 1997-08-18.

Fornlämning

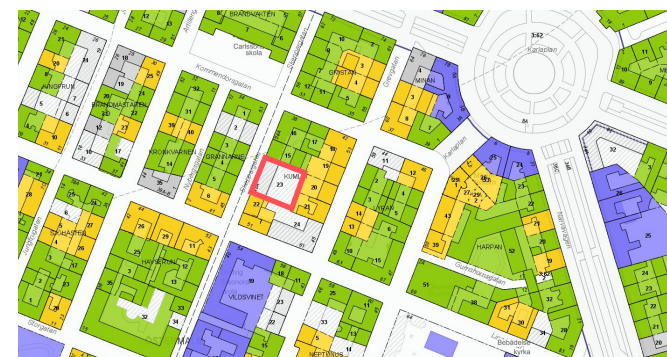
Inga fornlämningsregister finns registrerade på fastigheten och den ligger inte i direkt anslutning till större fornlämningsområde

Lagstadgat skydd enligt Kulturmiljölagen

Området och byggnaderna är inte byggnadsminnesmärkta i enlighet med regleringarna i Kulturmiljölagen (1988:950).

Fastighetens läge markerad med rött. Källa: Bygg- och plantjänsten

Fastigheten är inte klassificerad, läge markerad med rött. Källa: Stockholms stadsmuseums klassificeringskarta.

ANALYSMODELL - KULTURHISTORISKT VÄRDE

Som modell för att beskriva det kulturhistoriska värdet har Riksantikvarieämbetets plattform för kulturhistorisk värdering använts som utgångspunkt. Plattformen bygger på fyra på varandra följande steg:

- A. Beskrivande
- B. Analyserande
- C. Planerande
- D. Beslutande

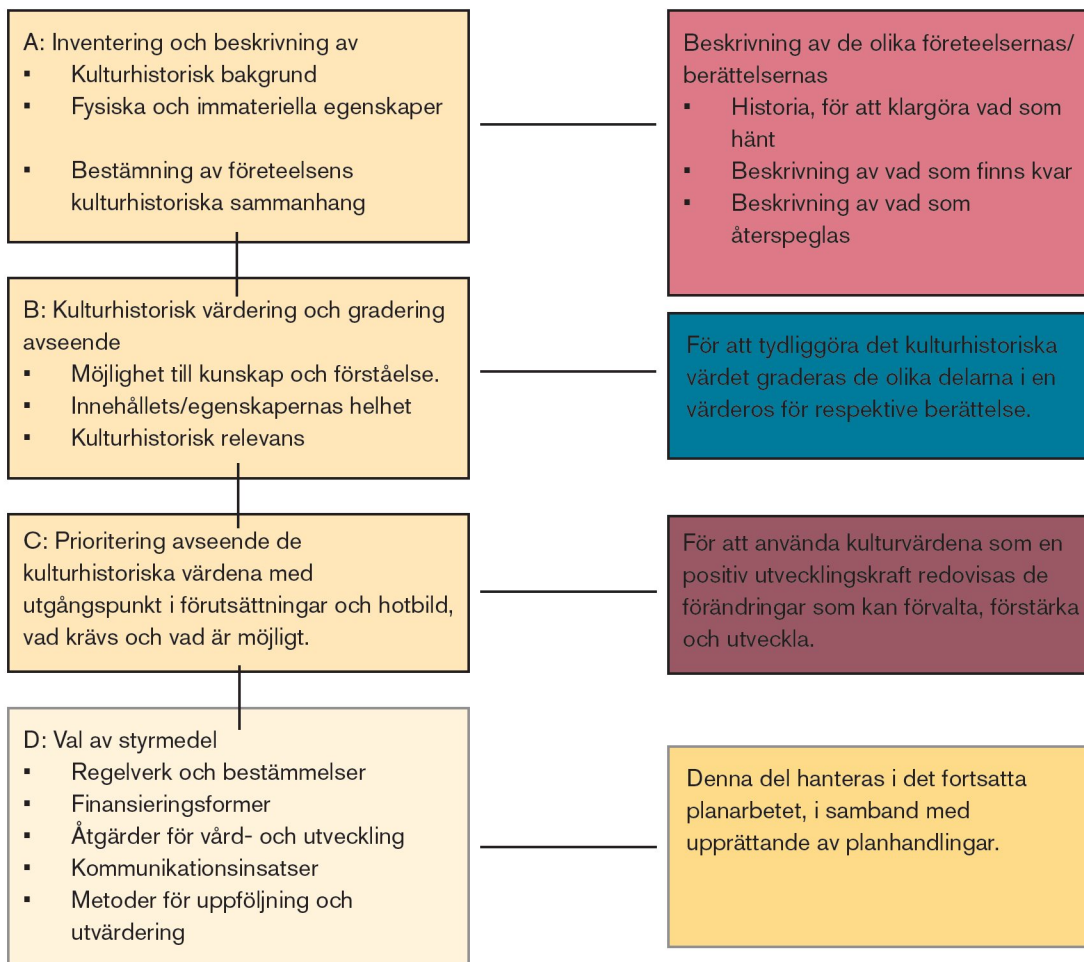
Vad de olika stegen innehåller beskrivs i modellen till höger. För att i dokumentet kunna följa de olika stegen är rubrikerna färgkodade enligt den högra delen av modellen.

För att lyfta fram vilka fysiska och immateriella delar som utgör grunden för det sammantagna kulturhistoriska värdet har områdets bärande berättelser identifierats och lyfts fram. På så vis kan kulturvärdena sättas in i ett sammanhang annat än genom linjär historieberättning.

Som utgångspunkt för beskrivning av själva värdena har den så kallade Unnerbäcksmodellen använts. Modellen beskrivs i Riksantikvarieämbetets bok "Kulturhistorisk värdering av bebyggelse" och bygger på att kulturvärden kan delas in i:

- Dokumentvärden
- Upplevelsevärden
- Förstärkande värden

De olika värdena som beskrivs ovan delas i sin tur in i olika delvärden.

SKILLNAD PÅ OLIKA ANTIKVARISKA UNDERLAG

Det finns olika typer av antikvariska underlag som belyser kulturvärden i olika skalor:

Kulturmiljöanalys (KMA)

Beskriver historik och utveckling av en bebyggelsemiljö samt dess övergripande karaktärsdrag, vilket ligger till grund för att klargöra det kulturhistoriska värdet, och beroende på vilken metod som används även ge rekommendationer inför framtiden.

Antikvarisk förundersökning

Genom historik, karaktärisering av exteriör och interiör samt kulturhistorisk värdering beskriver en antikvarisk förundersökning hur en byggnad såg ut när den uppfördes, vilka förändringar den genomgått och hur den ser ut idag. Det ligger sedan till grund för en kulturhistorisk värdering. Allmänna råd kring förundersökningar återfinns i BBR 2:311.

Miljökonsekvensbeskrivning (MKB)

Beskriver konsekvenser av ett förslag utifrån Miljöbalken (MB). Vägledning för hantering av kulturmiljövårdens riksintressen finns Riksantikvarieämbetets rapport Kulturmiljövårdens intressen enligt 3 kap 6 § miljöbalken.

Miljökonsekvensanalys (MKA)

När en MKA avser kulturmiljöer utförs analysen med PBL som utgångspunkt.

Flygfoto över östermalm från 1980-talet. Källa: Östermalm II : byggnadshistorisk inventering 1975-1984, s 2, Stockholms digitala stadsmuseum

ÖVERGRIPANDE HISTORIK

I DETTA KAPITEL BESKRIVS:

- STADSDELENS FRAMVÄXT**
- LINJÄR UTVECKLING**
- KVARTERET KUMLET**

Stadsdelens framväxt

LADUGÅRDSLANDET

Det vi idag kallar Östermalm gick sedan 1500-talet under benämningen Ladugårdsgärdet eller Ladugårdslandet. Namnet har sitt ursprung i den kungsladugård som anlades här under början av 1400-talet, på Vadla bys mark, belagen ungefär där Nobelparken ligger idag inte långt från den nuvarande Djurgårdsbron.

EN ENKEL STADSDEL FRÅN 1600-TALET

Under 1600-talet hade stadsbebyggelsen börjat sprida sig till malmarna, i första hand Norrmalm som år 1601 blev en förstad till Stockholm. Ladugårdslandets utbyggnad som förstad gick därefter tämligen långsamt. Under 1700-talet tillkom endast ett mindre antal stenhus. En låg trähusbebyggelse med små trädgårdar dominerade denna del av staden från 1600-talet ända in på 1800-talets senare hälft. Utöver den enkla trähusbebyggelsen fanns även en rad malmgårdar och utflykts- eller sommarställen för en del av Stockholms under 1600-talet allt fler adelsfamiljer.

LINDHAGENS STADSPLAN

Vid mitten av 1800-talet var de hygieniska och sociala förhållandena på Stockholms malmar mycket dåliga. Under ledning av justitierådet Albert Lindhagen, lades fram ett förslag till gatureglering av Stockholms malmar år 1866. Den nya stadsplanen för Norrmalm och Ladugårdslandet fastställdes dock först 1879 efter en del revideringar.

Grundtanken i Lindhagens förslag var att med breda trädplanterade gator och många parker föra in ljus och luft i staden och därigenom skapa drägligare bostads- och levnadsförhållanden för stadens snabbt växande befolkning. Ladugårdsgärdet var tänkt att bebyggas med

stora regelbundna kvarter. I övrigt arbetade man vidare på det sedan 1600-talet utlagda rätvinkliga gatunätet. 1800-talets skala var dock en annan med bredare gator och större kvarter.

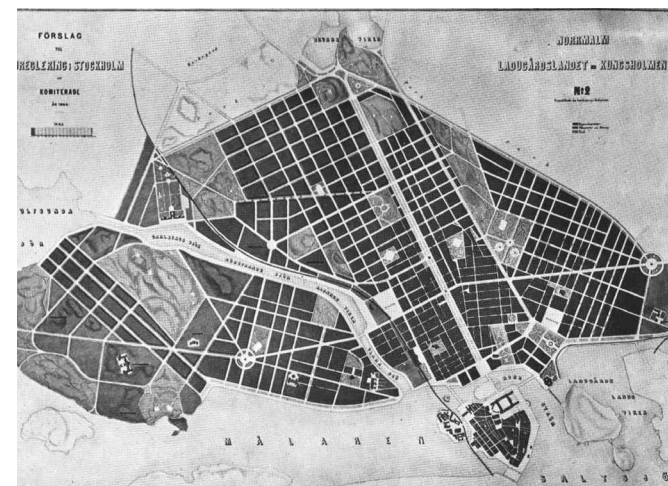
LADUGÅRDSLANDET BLIR ÖSTERMALK

Under 1800-talet mångdubblades Stockholms befolkning. Stadens centrala delar var mer eller mindre fullbyggda och man tvingades bygga allt längre ut på Ladugårdslandet. Här kom byggandet att bli mycket intensivt under 1800-talets senare hälft. Ladugårdslands församling var den av stadens församlingar där nybyggnadsverksamheten var som störst under hela 1800-talet.

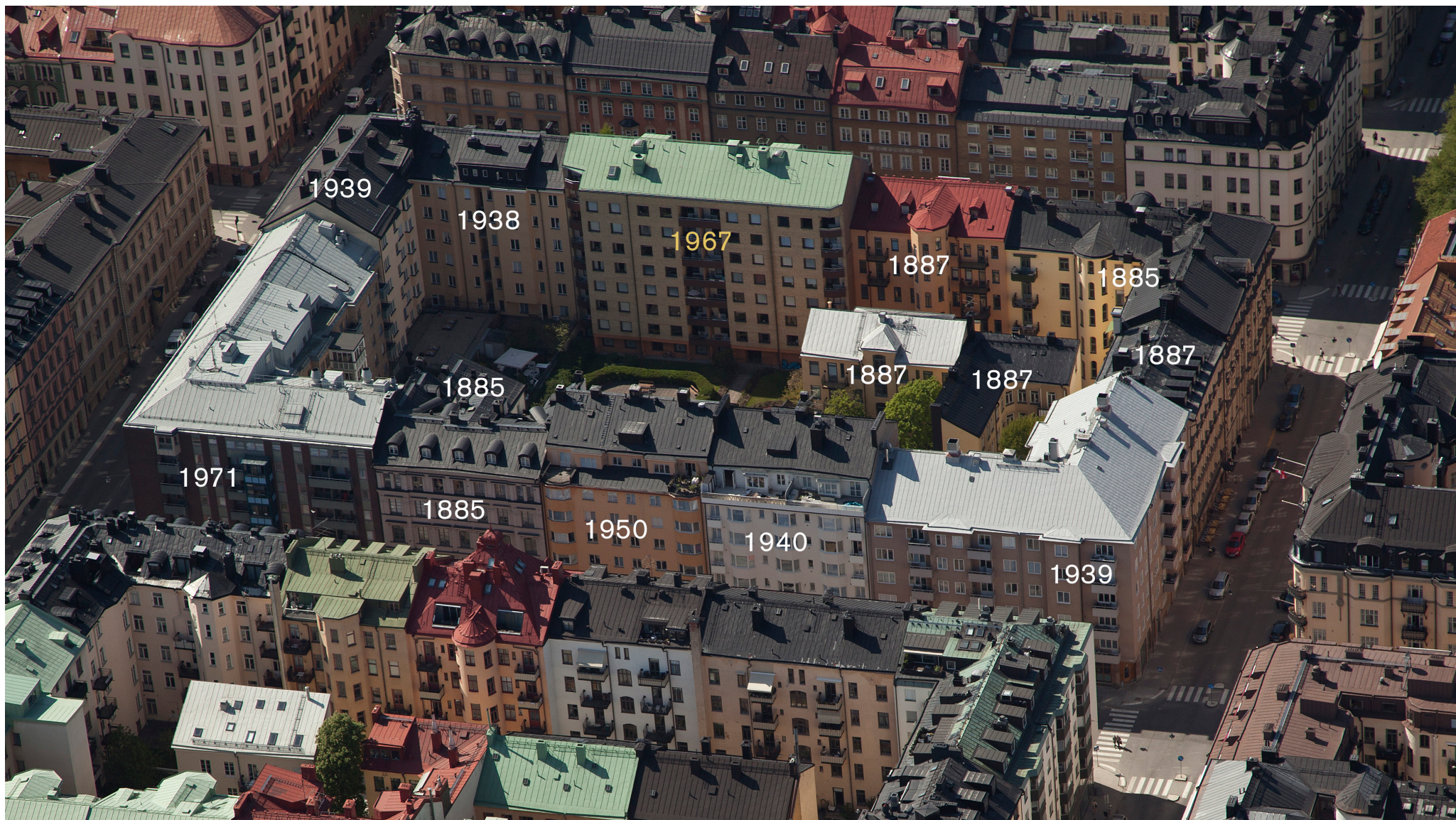
Med de många kommunaltekniska nyheterna som bl.a. innebar elektriskt ljus och värme genom de nya gasverken, 1870-talets byggnadsstadga och byggnadsordning samt den år 1879 fastställda stadsplanen var Ladugårdslandet väl rustat för en utbyggnad. Stockholms välbärgade skikt, som omkring seklets mitt bodde i trakten kring Brunkebergstorg eller Kungsträdgården, drog sig under senare delen av 1800-talet allt längre österut. Framförallt var fastigheterna längs de stora esplanaderna mest attraktiva, men även övriga delar av Östermalm drog till sig en burgen befolkning. Ända in i våra dagar hör stadsdelen och kanske framförallt områdena kring strandvägen och Karlaplan till innerstadens mest fashionabla bostadslägen.

Det var i samband med att Ladugårdslandet övergick till att bli en populär stadsdel bland stadens överklass som namnet Östermalm kom till. Den nya borgna församlingen

ansåg inte att Ladugårdslandet var en passande beskrivning varför Ladugårdslandet på församlingens begäran bytte namn och sommaren 1885 blev Östermalm.

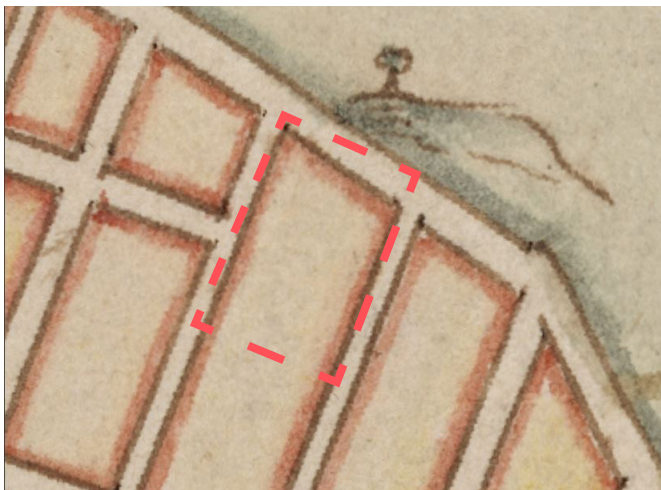

Förslag till gatureglering i Stockholm 1866. Förslaget genomfördes aldrig i sin helhet. Källa: SSM, Östermalm II s 20

Flygfoto av kvarteret Kumlet från 2015, daterat med årtal vid färdigställande av byggnad per fastighet. Kumlet 23 markerad med årtal i gult. Källa: SSM fotograf Ingrid Johansson 2015-11-23.

Linjär utveckling

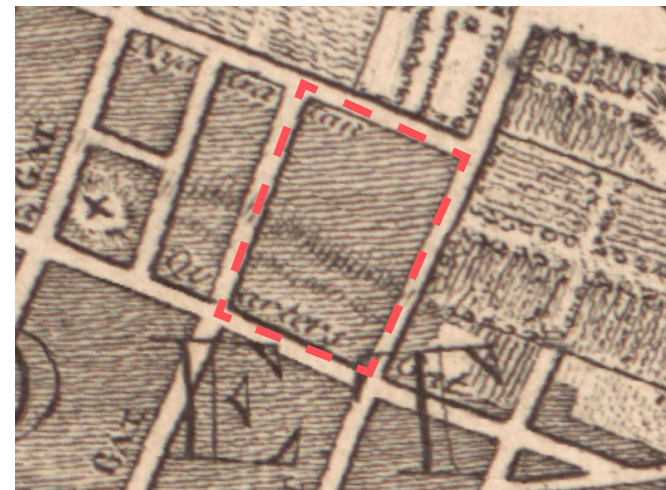
1642

- Ladugårdslandet är 1642 obebyggt och Stockholms utkant.
- Under 1600-talet hade stadsbebyggelsen börjat sprida sig till malmarna, i första hand Norrmalm som 1601 blev en förstad till Stockholm.
- Gatunätet som lades ut ritades rätvinkligt.

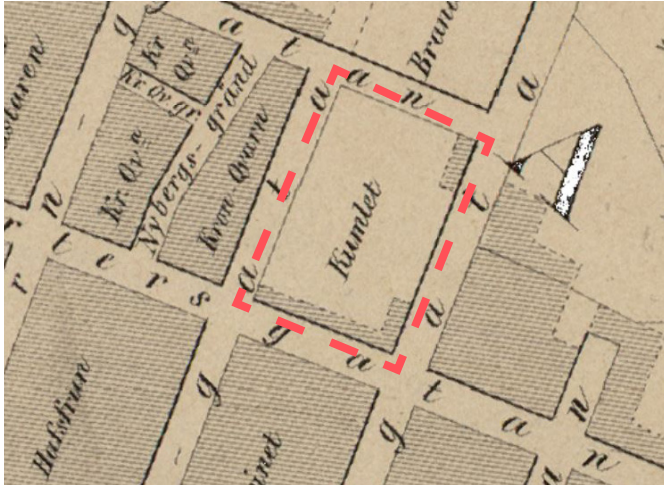
1733

- Ladugårdslandets utbyggnad gick tämligen långsamt. Under 1700-talet tillkom endast ett mindre antal stenhushus.

1805

- Kvarteret Kumlet är under 1800-talets början fortfarande obebyggt.

1855

- Kringliggande kvarter har börjat bebyggas.
- Delar av kvarteret Kumlet är bebyggt.

1863

- 1863 har kvarteret Kumlet bebyggt något mer, men är fortfarande i huvudsak bebyggt.

1885

- 1866 läggs ett nytt förslag till gatureglering av Stockholms malmar fram. Stadsplanen för Norrmalm och Ladugårdslandet fastställdes 1879.

Foto av A.Eurenius 1884 visande hörnet Grevgatan/Kommendörsgatan. Källa: SSM

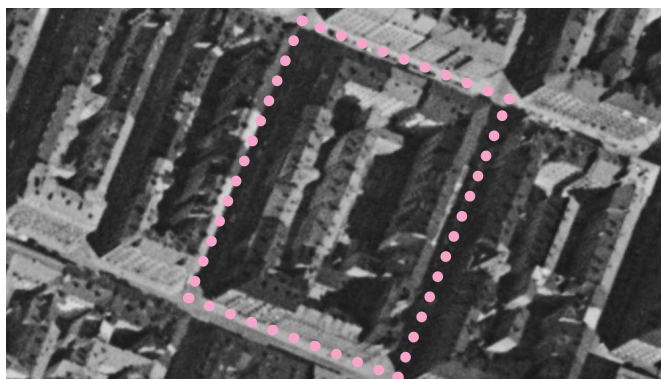

Foto 1894 visande hörnet Grevgatan/Linnegatan. Källa: SSM

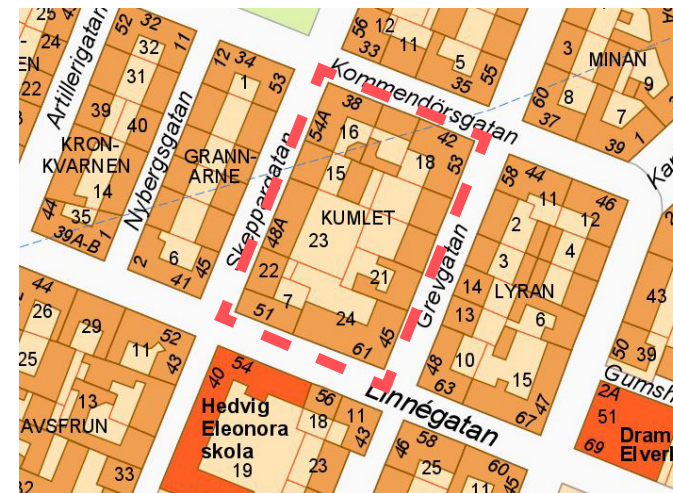
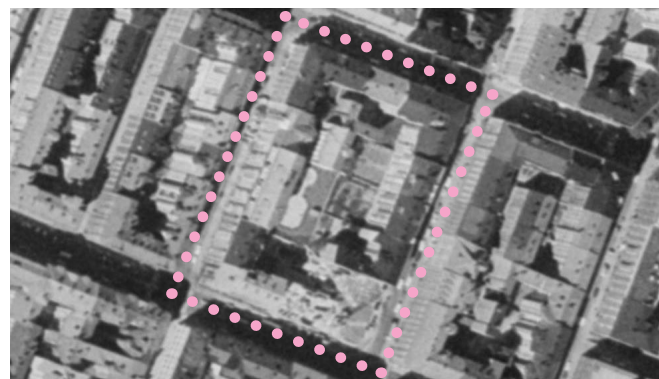
1940

- 1940 är hela kvarteret bebyggt med en sluten fasad mot gata och innergård bebyggd med gårdshus och flyglar.

1972

- Under 1900-talets andra hälft förändras staden kontinuerligt. Miljonprogrammet och innerstadssaneringen tar mycket fokus i stadsplaneringen. De övergripande kartor som tas fram fokuserar ofta på kommunikation eller reglering av kvarter eller gator och kvarter.

2021

- Bebyggelsen i kvarteret Kumlet har minskat där framför allt gårdsbebyggelsen minskat. Omkringliggande kvarter har behållit mer av den gårdsbebyggelse som redovisas på kartmaterialet från 1940.

T.v. flygfoto från 1960 över kvarteret. T.h. Flygfoto över kvarteret 1975. Kv Kumlet markerad med prickar. Källa samtliga: Kartbild.com

2009

- Flygfoto av kvarteret Kumlet 2009.

2021

- Flygfoto av aktuell fastighet, Kumlet 23, samt del av innergården i kvarteret Kumlet.

2021

- Karta visande fastighetsindelning inom kvarteret 2021.

Kvarteret Kumlet

KVARTERET KUMLET

Kvarteret Kumlet började bebyggas i mitten av 1800-talet, men det dröjer till slutet av seklet innan fastigheten var fullt bebyggd. De flesta av byggnaderna tillkom eller byggdes om under 1880-talet, ett flertal av fastigheterna beviljades bygglov under 1884-85.

Kvarteret bestod av mindre tomter men bildade en sluten front mot gata genom sammanbyggda gathus. På kartmaterial från 1940-talet kan man avläsa fastighetsgränserna genom små variationer i byggnadskropparnas volymer men framför allt i utförandena, då varje fastighet fick ett unikt utförande i tidsenlig nystil. Innergården är samtidigt i hög grad bebyggd med både gårdshus och flyglar.

Kvarteret har under 1900-talet kontinuerligt genomgått förändringar där byggnader rivits och nya volymer i tidstypiska former och utföranden byggts upp, varav Kumlet 23 är ett av de senare exemplen på detta.

KUMLET 23

Fastigheten Kumlet 23 bestod tidigare av Kumlet 13 och 14, men slås år 1965 samman till en fastighet. 1966 rivs de då befintliga byggnaderna från 1884 inom fastigheten för att ge plats åt en ny byggnadskropp. Rivningarna omfattar både gatu- och gårdshus.

Utformningen av innergården får ett extra fokus vilket syns genom en planteringsplan för innergårdens markplanering liksom detaljerat hur rosenspaljéer ska utföras.

FÖRÄNDRINGAR I ÅRTAL KUMLET 23

- 1966 Rivning av tidigare byggnader inom fastigheten.
- 1970 Nyb bostadshus kontorslokaler och gårdsunderbyggnad (dnr IV:11/66)
- 2003 Ändrad användning av cykelrum till sopsorteringsrum i flerbostadshus, 2 st dörrar i gårdsfasad, nybyggnad av cykelbod på gård (dnr 2003-04999 och 2003-09416)
- 2011 Yttre ändring, byte av garageport mot gata (dnr 2011-21433)

Fastighetsinformation

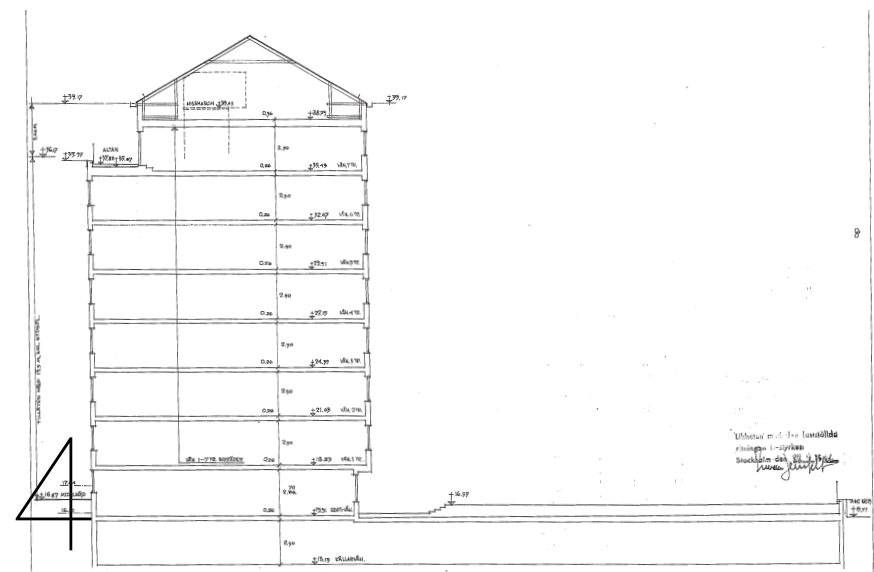
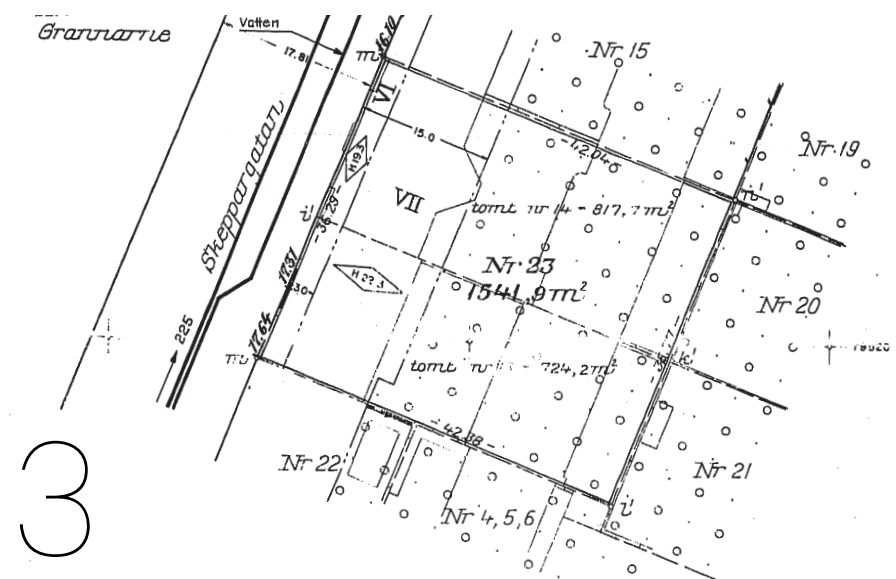
Benämning: Kumlet 23 (tidigare 13 och 14)
Adress: Skeppargatan 48 A & 48B (tidigare 48, 50)
Typ: Bostadsfastighet
Form: Gathus i 6 vån + souterräng- och takvåning
Nygnadsår: 1966-67
Arkitekt: Henry Lettholm
Byggherre och byggmästare: Olov Lindgren.

Utförande:

Gatufasad i gult fasadtegel, bv av natursten.
 Kopparplåtsinklädda vinkelställda burspråk samt något indragen takvåning med balkonger längs hela fasaden.

Gårdsfasad i gult fasadtegel.
 Entré: glasad port, väggar klädda med travertin.
 Marmorgolv. Sidoordnade uppgångar.

Gård med trädgårdsliknande inspiration med gångar belagda med cementplattor, vegetation i form av gräs och häckar samt lekplats samt en cykelbod.

1. Nybyggnadsritning fasad mot Skeppargatan.
2. Nybyggnadsritning fasad mot gård.
3. Nybyggnadskarta från nybyggnad 1966, visande den nya fastighetsgränsen samt konturen av de befintliga byggnaderna inkl. gårdsbyggnaderna som avses rivas.
4. Sektionsritning av byggnad samt marknivåer på innergården.

Källa samtliga: SBK dnr IV:11/66

MEDVETEN RIVNING

Under 1960–1970-talets rekordår togs rejäla krafttag för att bygga bort de eviga bostadsköerna en gång för alla. Ofantliga mängder äldre hus revs i Sverige och Stockholm då nya hus ansågs bättre och rivning av äldre hus var vanligt förekommande i de flesta av stadens stadsdelar. Parallellt med rivningsraseriet för helt nya stadsdelar förekom även mycket så kallade infillhus inom stadskärnorna. Detta är ett fenomen som tog fart under slutet av 1960-talet men framför allt från runt 1970. Infillbyggande har fortsatt att vara aktuellt och från 2000-talet har särskilt stort fokus legat på förtätning av städerna och gör än idag.

Som en motreaktion på att det hantverksmässiga under miljonprogrammet ersatts med prefabricering och standardisering blev det framför allt under 1970-talet ett skifte att fokusera på kvalitet istället för kvantitet, samt att använda all yta på bästa sätt. Man önskade större variation av fasaduttryck och volymuppbyggnad för bostadshusen. Detta resulterade till sist i att byggapparaten som standardiserats mer och mer tvingades att anpassa sig till en mer varierad arkitektur. De många "såren" efter rivna hus ersattes med så kallade infillhus med tillbakablickande arkitektur i innerstadens rutnätsskvarter.

Burspråk blev infillhusens signum och betongbalkarna ovanför fönstren påminde om 1890-talets idéer om synliga detaljer. Spröjsade fönster, taksprång och färgstarka fasader skapade variation i gatubilden.

Foto 1978 visande Skeppargatan söderut med kvarteret Kumlet till vänster i bild. Källa: SSM

Foto av Skeppargatan 48-52 från 1966. i förgrunden syns balkonger på en byggnad som uppförts 1938. De två första fastigheterna på bilden (grå och ljusgrå fasad) kommer snart att rivas för att ge plats åt en ny större byggnad. Fotograf G Fredriksson. Källa: SSM

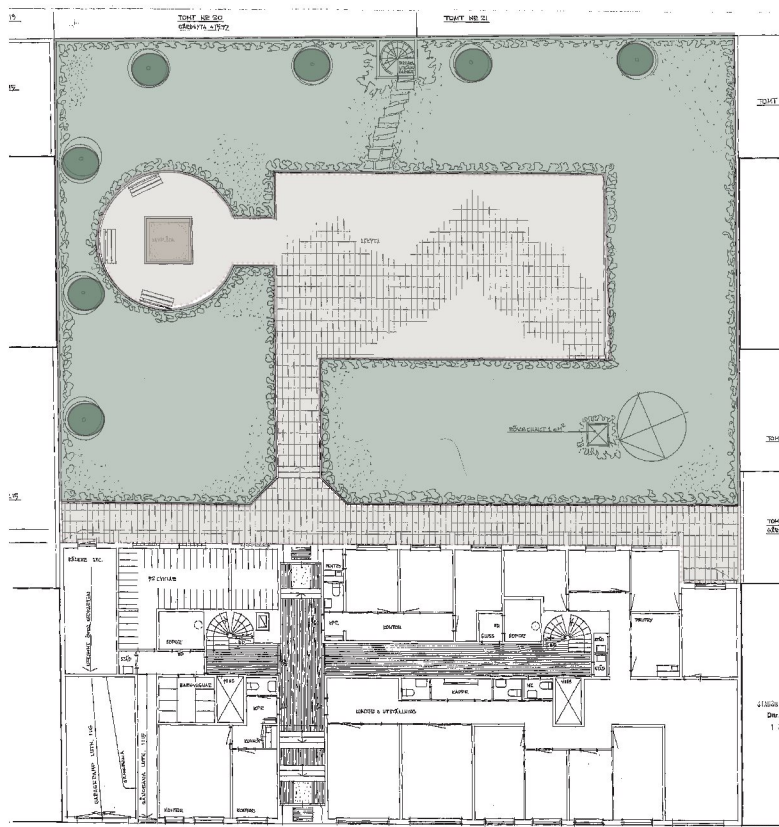

Foto från 1978 då stadsmuseet inventerar den relativt nyuppförda byggnaden på Kumlet 23 från 1966-67. Källa: SSM, Östermalm II, s 193.

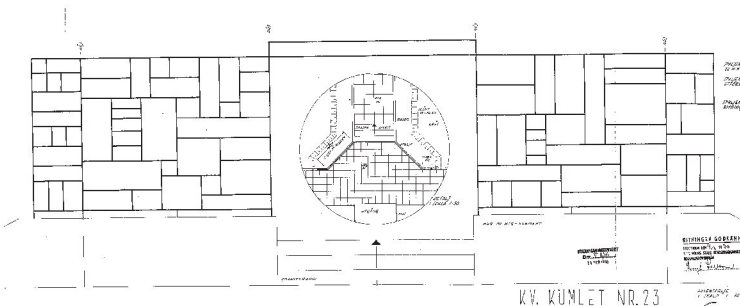

1-4. Foto av innergård Skeppargatan 48-52 år 1966. Fotona är tagna innan rivning av byggnaderna på nya fastigheten Kumlet 23 (tidigare Kumlet 13 och 14). Bild 1-2 visar innergården mellan gatu- och gårdshus på nuvarande Kumlet 23 tagen från tidigare Kumlet 14. Bild 1 visar vy mot Kumlet 15 och 16. Bakom mur i bild är fastigheten Kumlet 15. Gatuhuset är till vänster i bild. Bild 2 visar vy mot Kumlet 13 (bakom muren) och hörnfastigheterna nuvarande Kumlet 7 och 22. Gatuhuset är till höger i bild. Bild 3-4 visar innergården på övriga fastigheter 1966. 5. Foto av gårdsinteriör Linnegatan 55-57 år 1961. delar av ednna bebyggelse finns kvar idag. Källa 1-4: SSM fotograf Göran Gredriksson 1966. Källa 5: SSM fotograf Margareta Cramér 1961.

Nybyggnadsritning, planritning av souterrängplan visande ursprungliga planen för gårdsmiljön. Utformningen kom att revideras där framför allt den stora rektangulära plattsatta ytan markerad som "lekyta" ändras till en åttkantig form med ett uttritat bollplank. Utformningen liksom växtval framgår av en planteringsritning från 1968, godkänd 1970. Källa: SBK dnr IV:11/66

Ritning av trappa och rosenspaljé. Källa samtliga: SBK dnr IV:11/66

EN TIDSTYPISK TRÄDGÅRDSMILJÖ

Trädgårdsmiljön på gården till Kumlet 23 utformades med för tiden stilbildande drag av geometri med flört till funktionalismen. Detta syns i trädgårdens planering genom indelningen av rum och i den för trädgården särskilt designade rosenspaljén i fyrkantsjärn.

Uteplatsen genomsyras av idén om en lättskött och praktisk trädgård där barnen får ta plats. Gårdsrummet utformades med tätt planterade buskar som delade upp gården i mindre rum. En avskild del för små barn med sandlåda och en med bollplank för lite större barn. Väggfasta bänkar längs med kanterna gav möjlighet till överblick och vila. Platsbildningarna omslöt av gräsytor som dekorerades med träd, samt en passage mot ett gårdshus med trappa ner till garaget under gården.

TRÄDGÅRDSPLANERING 1965-1975

Historisk sett har trädgården alltid formats av sin samtid. Miljonprogrammets val och strategier har satt stor prägel på hur miljöerna utformades mellan 1965-1975. Grönytor anlades ofta med standardelement, robusta och ensartade planteringar, stora friytor och områden avsatta för olika funktioner var vanligt. Trenden var funktionalismens tankar om rena linjer och standardiserad utformning. För att utemöbler skulle stå stabilt krävdes ett relativt plant underlag, vilket i princip uteslöt material som smågatsten och kalksten.

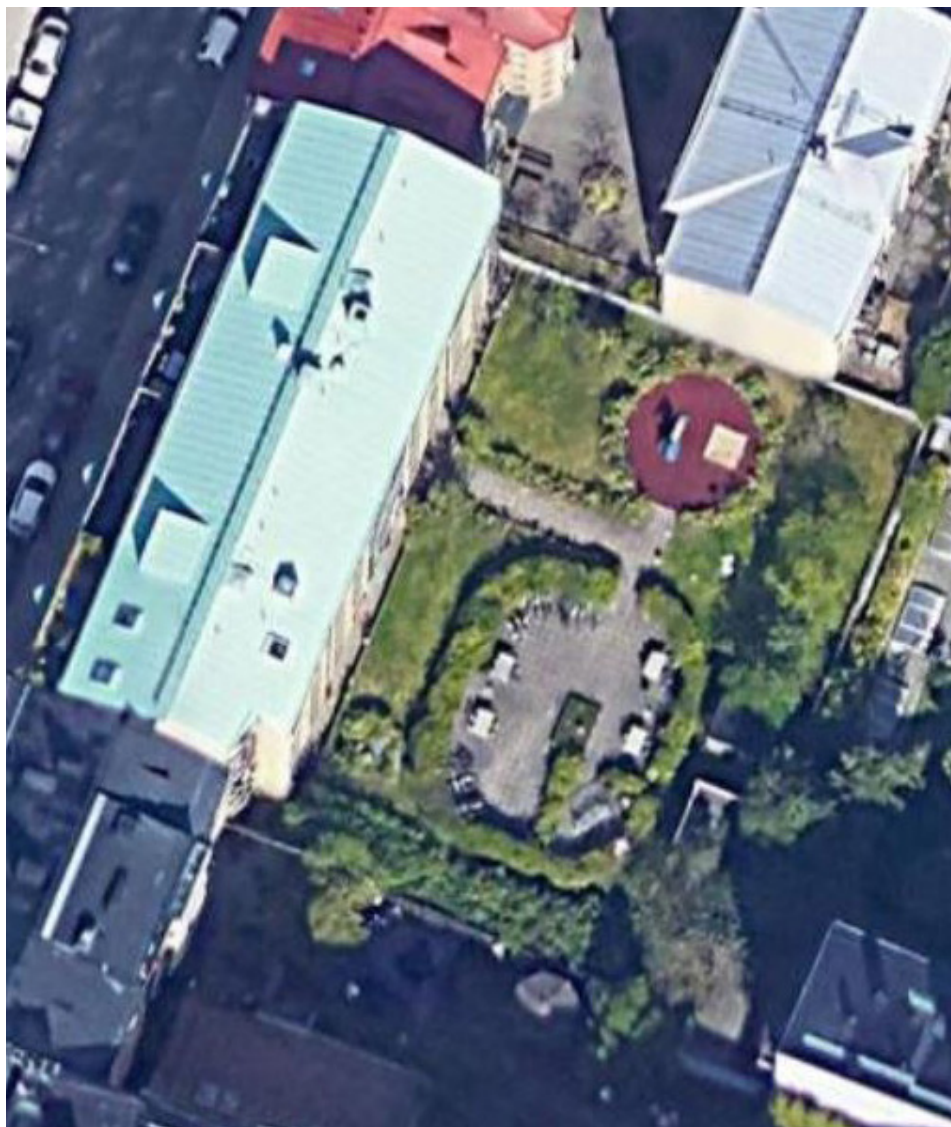
När miljonprogrammet inleddes tänkte man sig fortfarande att kvinnan var hemma med barnen medan mannen åkte till arbetet. Kvinnans allt större roll i arbetslivet innebar dock mindre tid för hemarbete. Trädgården och gårdsytor skulle under 1960- och 1970-talet vara lättskött och praktisk men samtidigt dekorativ. Mycket av den trädgårdslitteratur som gavs ut på 1970-talet fokuserade på hur en lättskött trädgård skulle skapas. Svaren var att använda slitstarka material och så få växter som möjligt.

Gården utformades karaktäristiskt för tiden med plana ytor belagda med underhållsfria betongplattor. För att få plana ytor har delades gården upp i två nivåer. Även murar och kanter mot planteringar byggdes av betongelement. Entrén till trädgården markeras effektivt som ett avslut av den passage som löper genom byggnaden från gatan ut till trädgården. Entrén till trädgården markerades av en trappa med granitsteg i tidstypiska tre steg, som under 1970-talet i formgivningslitteratur omnämns ett lämpligt höjdavstånd vid terrassering. Entrén markerades ytterligare med en flankerande rosenspaljé.

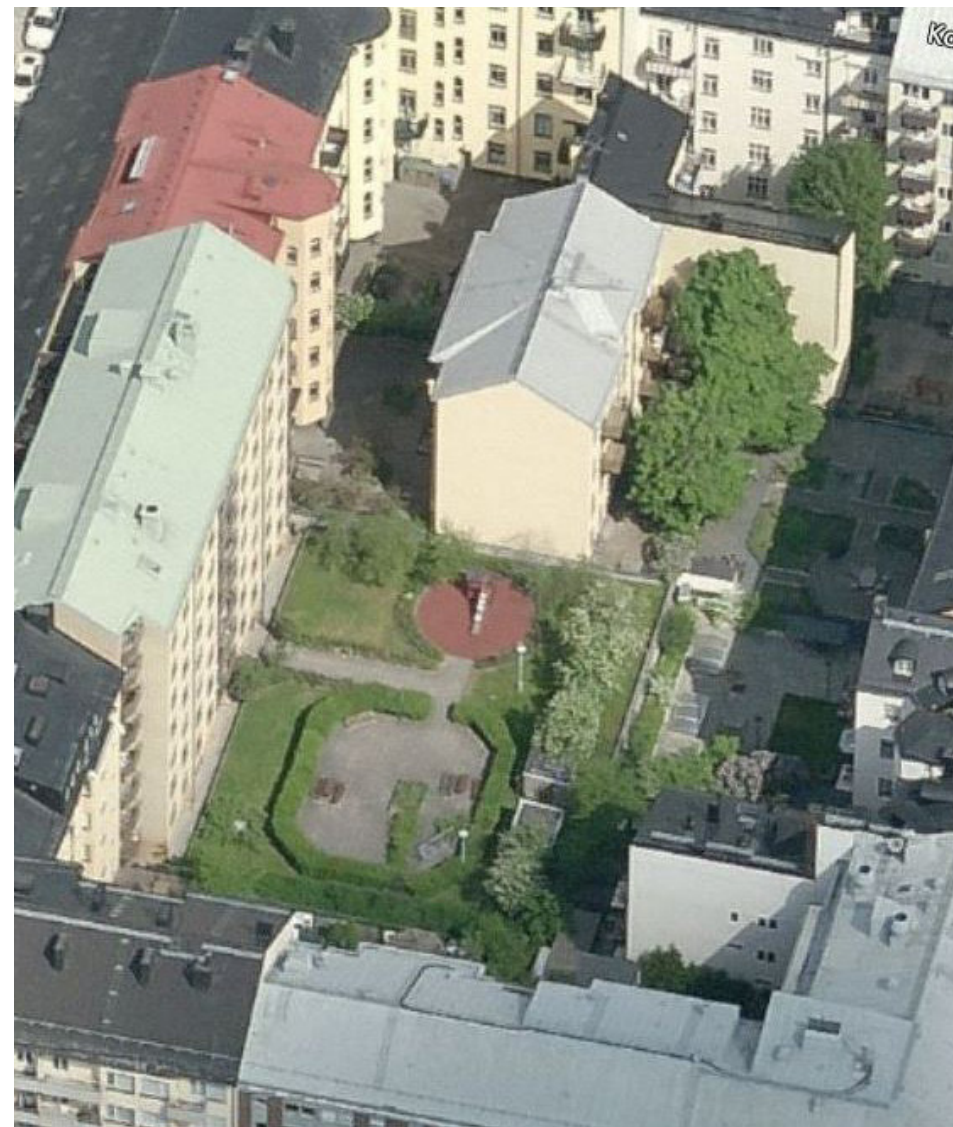
Utformningen av gården ändrades smått under uppförandet, bl.a. från en rektangulär plan för bollspel till en åttkantig plan. Det planerades även tätare rader med låga träd som inte uppfördes.

Stora gräsytor blev populärt och att hålla sig till växtmaterial som medförde så lite arbete som möjligt var en förutsättning. Blommande buskar och träd krävde minimal skötsel till skillnad från blomsterrabatter. Planterades buskarna dessutom tätt fick ogräset sämre förutsättningar. En häck som var friväxande krävde en nedklippning då och då till skillnad från en klippt häck som klipptes två gånger per säsong. Vintergröna växter behövde i princip ingen beskärning alls och prydde trädgården även på vintern. Populära buskar under den här perioden var bland annat häckberberis, ölandstok, hagtorn, och rosor.

Ett annat samtida fenomen som påverkat utformningen av trädgårdar är den topp i barnafödandet som var under 1960- och 1970-talen. Barnen påverkade därmed bostadsplaneringen och trädgårdarna utformades allt mer som en plats för lek och spel. Små barn och deras lekplats separerades vanligen från äldre barns lek. En sandlåda i anslutning till uteplatsen med möjlighet till uppsikt var ett vanligt inslag och monteringsbara gungställningar ersatte gungorna som tidigare hade hängts upp i träd.

Flygfoto av gårdsmiljön idag visande en renoverad lekplats. Den tidigare centrerade sandlådan har ersatts av en mindre sandlåda samt lekställning. Innergården som tidigare med större plattsatt yta, ursprungligen för äldre barns lek har kompletterats med utemöbler istället för de fasta sittbänkarna. Några mindre planteringar har också tillkommit inom denna platsbildning. Källa: Google.se

Flygfoto av gårdsmiljön från 2010-talet visande en renoverad, men äldre utformning av lekplatsen. Trädens kronor är ännu avläsbara i sin form liksom de täta buskarnas i sin åttkantiga form. Även taket till gårdsbyggnaden med trappa ner till garaget är synlig. Källa: Bing.se

Foto av Skeppargatan norrut.

KULTURHISTORISK KARAKTÄRISERING

I DETTA KAPITEL BESKRIVS:

- OMRÅDETS KARAKTÄR**
- EXTERIÖR KARAKTÄR MOT GATA**
- INTERIÖR KARAKTÄR**
- GÅRDSMILJÖNS KARAKTÄR**

Området

Östermalm är en stadsdel som präglas mycket starkt av sin bostadsbebyggelse. En stor del av området byggdes ut under 1800-talets tre sista decennier. På grund av församlingens snabba befolkningsökning byggdes också en rad nya skolor i denna del av Östermalm.

Området karaktäriseras av de stora slutna kvarteren som är bebyggda med hus vanligen i 5-7 våningar. Bostadskvarteren är i högre grad slutna, medan offentliga byggnader såsom t.ex. skolor i högre grad har en öppnare planering eller placering, men även de förhåller sig till det strikta kvartersnätet. Verksamheter är vanliga inslag i kvarterens bottenvåningar. Det förekommer en del grönska, men denna är centrerad till de stora esplanaderna och mellanliggande parker. Kring bostadskvarteren är det de breda gatorna och höga slutna fasaderna som dominerar upplevelsen.

Terrängen är relativt jämn och den lutning som finns upplevs som låg, delvis tack vare de stora kvarteren.

Stadsdelens relativt korta uppförandetid medför att nystilar är mycket vanligt förekommande utförande. Puts är det dominerande fasadmaterialet där fasaderna är rikt ornamenterade på byggnaderna i nystil och enklare på byggnaderna från 1900-talet. Generellt är det vanligt med markerade sockelvåningar och att fastigheternas gränser är markerade genom olika fasadutförande. Balkonger mot gata är vanligt förekommande på byggnader från 1900-talets mitt. Kvarterens utveckling är avläsbar genom att tillägg har utformats i en för sin uppförandetid tidstypisk utformning.

KVARTERET KUMLET

Kumlet 23 ligger inom kvarteret Kumlet. Kvarteret ligger i en liten nivåskillnad medförande att den södra delen har huskroppar om 5 våningar medan den norra delen har 6 våningar samt vind.

Kvarteret har genomgått många förändringar vilket gör att karaktären skiljer sig åt runt kvarteret. Åt norr har kvarteret karaktär av 1880-tal med rikt profilerade putsfasader. I öster är det inslag av mer funktionalistisk arkitektur och ett formspråk från 1900-talets mitt med släta fasader, stora fönster, burspråk och utanpåliggande balkonger. Kvarterets sida åt söder domineras helt av modernistisk arkitektur med geometriskt formspråk, utanpåliggande balkonger och tydligt markerad bottenvåning.

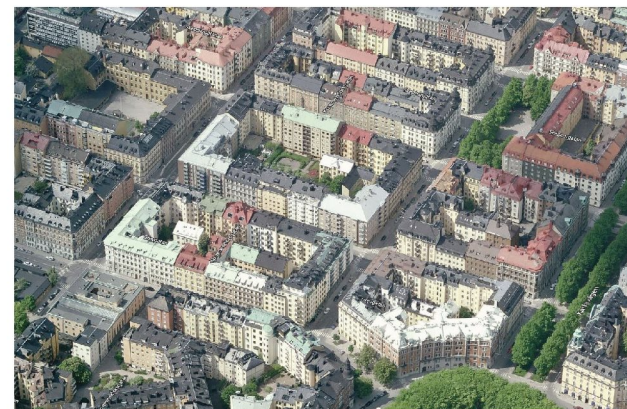
Sidan åt väster, där Kumlet 23 är belägen, karaktäriseras av en variation i fasaduttryck, där 1880-tal, 1930/40-tal och 1960/70-tal samsas. Gemensamt är att fasaderna är uppbrutna och varierade genom olika arkitektoniska element. På 1800-talet genom profilerade gördelband och bröstningar, på Kumlet 23 från genom vinkelställda burspråk, och på den funktionalistiska hörnfastigheten de raka burspråken och utanpåliggande balkonger.

Övergripande karaktärsdrag för hela kvarteret är:

- Slutna fasad mot gata om 5-6 våningar samt vind
- Hög markerad sockelvåning
- Avskurna hörn
- Variation i fasadkulör och utförande per fastighet
- Tidstypiska utföranden för tillkomsttid

Skeppargatan sett söderut med kvarteret Kumlet till vänster i bild.

Flygfoto sett åt öster med Karlaplan nederst i bild. Kv Kumlet är beläget i mitten av bilden. Källa: Bing.se

Skeppargatan sett söderut. Här syns terrängskillnaden längs med kvarteret Kumlet tydligt i gatans sträckning.

Skeppargatan sett norrut med kvarteret Kumlet till höger i bild.

Exteriör karaktär mot gata

KUMLET 23

Byggnadskroppen på Kumlet 23 är framträdande längs med Skeppargatan genom sin höjd och bredd. Byggnadens höjd gör att den indragna takvåningen knappt är synlig från gaturummet.

Huskroppen karaktäriseras av ett tydligt geometriskt formspråk med rätta vinklar. Långa horisontella fönsterband bryts upp av fyra vinkelställda kopparplåtsklädda burspråk. En variation av fönsterstorlekar mellan burspråken bryter upp den relativt långa fasaden från att bli repetitiv eller enförmig. Detta förstärks av den något från mitten förskjutna entrén som är medvetet och precist lagd under ett av burspråken.

Skarpa och genomtänkta möten med högkvalitativa material och materialkontraster är signifikativt för byggnaden. Som exempel de stora blankpolerade plattorna i naturstenen som är lagda vertikalt över 1,5 plan som möter gult fasadtegel som upplevs som småskalig och matta i jämförelse. Murförbandet är lagt med munkförband som grund med springande kopp som varierar över fasaden. Fönstren med smäckra karmar och stora glasrutor ligger i liv med fasad vilket framhäver burspråken och den indragna entrén.

Karaktäristiskt för byggnaden är hur den förhåller sig till respektive huskropp på vardera sida. Byggnaden har liksom de flankerande fastigheterna en varierad fasad genom olika arkitektoniska element och en varm framtoning som byggs upp av materialvalen.

Då byggnaden ligger mitt på kvarterets långsida tar den upp en terrängskillnad. Genom en högt markerad sockel som sträcker sig över 1,5 våningsplan knyter byggnaden

ihop nivån på bottenvåningen på 1930-tals huset åt söder samtidigt som den på ett mycket respektfullt sätt möter den i fasaden markerade entrén och förhöjda bottenvåningen på 1880-tals bygganden åt norr. Även den indragna takvåningen gör att övergången mot taket till 1880-tals byggnaden blir mjuk. lägre takhöjd. Detta gör sammantaget att huskroppen på Kumlet 23 binder ihop de vilt skilda formspråken som förekommer på respektive sida samtidigt som det har ett tydligt eget uttryck och formspråk.

Sammanfattning karaktärsdrag mot gata:

- Framträdande i stadsrummet genom sin höjd och bredd.
- Hög anpassning till kringliggande fastigheter.
- Tydligt geometriskt formspråk med rätta vinklar.
- Uppbruten och varierad fasad genom inslag av olika arkitektoniska element och materialval.
- Skarpa genomtänkta möten av material och form.
- Högkvalitativa material där materialens egenskaper får framträda.
- Hög markerad sockelvåning om 1,5-2 våningar i blankputsad travertin.
- Fasad i gult tegel.
- Vertikala kopparplåtsklädda burspråk ovan sockel.
- Indragen och något förskjuten entré under burspråk.
- Fönster med smäckra karmar och stora glasrutor i varierade former i liv med fasad.
- Indragen takvåning.

Entréporten till Kumlet 23 uppvisar prov på många smäckra materialmöten och de högkvalitativa material som karaktäriserar byggnadens exteriöra utförande.

Gatan speglas i bottenvåningens blankputsade travertin.

Kumlet 23 upplevs som framträdande i stadsrummet genom sin höjd och bredd bland annat genom de vertikalt markerade burspråken.

Karaktäristiska vinklade burspråk mot det gula teglet och den blankputsade höga sockeln. Fönstrens placering i fasadliv i sockeln är en typisk detalj på byggnadens smäckra materialmöten. Fönsterläget i liv med fasad framhäver också sockeln som mer sluten trots de många fönstren. Jämför med ovanförliggande fönsters placering som ligger indragna en sten i den tegelklädda fasaden.

Entréporten är tidstypiskt utformad och uppvisar högkvalitativa material och detaljnoggrannhet genomsyrar utformningen.

Den markerade sockeln fångar upp nivåskillnaden och är anpassad till kringliggande byggnadskroppars utföranden.

Interiör karaktär

KUMLET 23

Gatufasadens material och högkvalitativa arkitektoniska prägel fortsätter även in i byggnaden. Den förhöjda sockeln uttrycker av blankputsad travertin fortsätter in i byggnadens entréhall, som löper genom hela byggnaden, där även väggarna är klädda med travertin. Exteriör och interiör kopplas genom detta ihop vilket är karaktäristiskt för byggnaden. Ett annat exempel på kopplingen mellan exteriör och interiör är den passage som löper genom byggnaden från gatan till gården. Passagen avslutas i respektive ände med likadana högkvalitativa träportar med dekorativa glaspartier. Formspråket på portarna återkommer även inne i entréhallen mot de sidoordnade gångarna. Väl inne i trapphusen återkommer utformningen av handtagen liksom valet av trä på bl.a. hissdörrarna.

De allmänt tillgängliga ytorna består av entréhallen samt sidoordnade uppgångar där lägenhetsdörrar är placerade. Golvmaterialiet är genomgående marmor i entré, uppgångar och trapplopp. Valet av golvmaterialiet marmor bygger vidare på de karaktärsskapande höglklassiga materialen. Karaktäristiskt för interiören är även att materialen fått ta huvudrollen i utformningen. Trots få material skapas genomtänkta kontraster mellan kulör, textur och form.

De sidoordnade gångarna samt trapphusen har en något enklare utformning med putsade väggar. Trots en enklare utformning karaktäriseras gångarna och trapphusen av ett genomtänkt formspråk där både materialen och hantverket uppvisar hög kvalitet.

Sammanfattning karaktärsdrag interiör

- Genomtänkt formspråk med hög kvalitet på material och hantverk.
- Koppling mellan exteriör och interiör i utformning och materialval.
- Väggar klädda med travertin i entréhall.
- Genomgående marmorgolv i entré, uppgångar och trapplopp.
- Entréportar i trä med dekorativa, delvis bemålade, glaspartier.
- Högkvalitativa material där materialens egenskaper får framträda och präglar uttrycket.
- Få material i samspel genom kontraster i kulör, textur och form.

En passage löper genom hela byggnaden från gata till innergård, här sett från innergården. Väggar är klädda med samma travertin som sockeln på fasaden mot gata. Nivåskillnaden mellan gata och innergård antyds genom trappan upp mot entrén till gatan som syns i bildens bakgrund.

Entréport mot lägenhetskorrridor sett från hallen. Väggar i travertin och marmorgolv.

Höckvalitativa detaljer som bemålat glas i dörrpartier.

Trapploppet med granittrappor och handledare i trä.

Välbevarade trappsteg med skarpa möten.

Undersidan av trapploppet har putsats in i en böljande form.

Karaktäristiska höckvalitativa detaljer.

Tidstypisk men påkostad hissdörr som fångar upp formspråket på handtagen.

Handledare i trä ger en mjuk kontrast mot marmorgolvet och de putsade väggarna.

Gårdsmiljön

KUMLET 23, GATHUS MOT GÅRD

Gårdsfasaden på Kumlet 23 är uppfört i gult fasadtegel med vertikala rader av balkonger. Fasaden har en mycket mer återhållsam och repetitiv utformning jämfört med utformningen mot gata. Framträdande karaktärsdrag är det gula teglet och de symmetriskt pacerade fönstren som avslutas åt sidorna med indragna balkonger med avskurna hörn i brunmålad plåt. Fasaden upplevs trots upprepningen som lätt tack vare den nedsänkta putsade bottenvåningen som är knappt synlig från trädgården på grund av en nivåskillnad på gården. Bottenvåningen där dock väl synlig från den gångväg som löper längs med hela fasaden. Våningen upplevs som indragen men har egentligen endast indragna partier mellan avdelande väggar.

KUMLET 23, GÅRDSMILJÖN

Gårdsmiljön består av två nivåer varav en mindre nedsänkt del i form av en gångväg som löper längs med hela fasaden. Övriga delar av gården har ett förhöjt läge med utjämnad tomt som stöds av en betongmur.

Gården på Kumlet 23 har en tydlig trädgårdsliknande karaktär med gångar belagda med cementplattor och vegetation i form av gräs och buskar. Den har även drag av gemensamhetsanläggning genom sin lekplats, uteplats, cykelbod och gårdsbyggnaden med nedgång till garaget. Gönskan är idag gårdens mest framträdande drag.

Utformningen är i stort sett lik ritningar från uppförandet 1966-70 men har moderniserats och förtätats med bl.a. mer växtlighet och en cykelbod. Karaktäristiska inslag är den markerade entrén i form av granittrappa som flankeras av en geometrisk utformad rosenspaljé av fyrkantsjärn på vardera sida. Karaktäristiskt är också uppdelningen av gården i olika rum såsom ett mindre del för lekplats med sandlåda,

en större för samvaro, gräsytor med träd och gången längs med byggnaden.

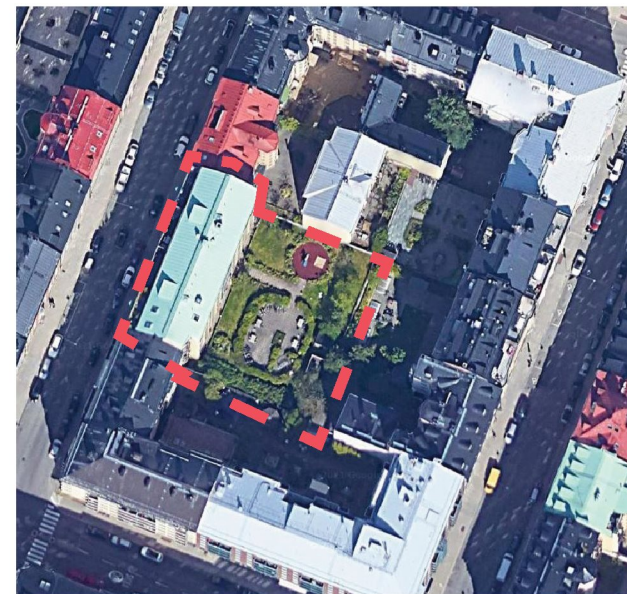
KVARERET KUMLET

Kumlet 23 är en endast en del av innergården i kvarteret Kumlet. Byggnaden på Kumlet 23 skiljer sig genom materialvalet tegel då majoriteten av fasaderna mot gården är putsade. Färgskalan samverkar dock väl med övriga på innergården som går från vitt till varmt gult. Ett fåtal gårdshus finns inom kvarteret där samtliga har prägel från sent 1800-tal med släta putsade fasader som speglar respektive gatuhus men i ett något enklare utförande.

Gårdsmiljön är den med mest grönska inom kvarteret. Även om flera fastigheten har vegetativa inslag är Kumlet 23 den enda med större gräsmatta och tydlig lekplats för mindre barn. Även om flera fastigheter har grönska så upplevs gårdsmiljön på Kumlet 23 som tydligt avgränsad till övriga fastigheter antingen genom buskar, staket eller fristående gårdshus. Inom kvarteret finns en del nivåskillnader mellan fastigheterna som har stor del i hur framträdande gränserna mellan gården upplevs.

Sammanfattning karaktärsdrag

- Mer återhållsam och repetitiv fasadutformning. Upplevd indragen putsad bottenvåning, gult tegel, symmetriskt pacerade fönster, indragna balkonger i brunmålad plåt, vissa med avskurna hörn.
- Trädgårdsliknande karaktär med gångar belagda med cementplattor och vegetation i form av gräs och buskar.
- Markerad entré av granittrappa med geometrisk utformad rosenspaljé av fyrkantsjärn.
- Uppdelning av gården i olika rum.
- Den gård inom kvarteret som har mest grönska.
- Upplevd avgränsad gård delvis pga. nivåskillnader och markeringar av staket/buskar.

Gården sett ovanifrån med fastigheten Kumlet 23 markerad. Källa: Google.se

En av de karaktäristiska inslagen i gårdsmiljön, spaljén av fyrkantsjärn i geometriskt mönster invid granittrappan och "entrén" till trädgårdsmiljön.

Gårdsfasaden har ett enklare uttryck än mot gata. Framträdande är det gula teglet och de vertikala raderna av balkonger som är avskurna på hörnen på balkongerna på byggnadens sidor.

Byggnaden på Kumlet 23 till vänster i bild med de indragna partierna i bottenvåningen. Fönstret på bild i gräsmattan är en ventilationslucka ner till garaget som ligger under gården. Kvarvarande fristående gårdshus inom kvarteret syns i bildens mitt.

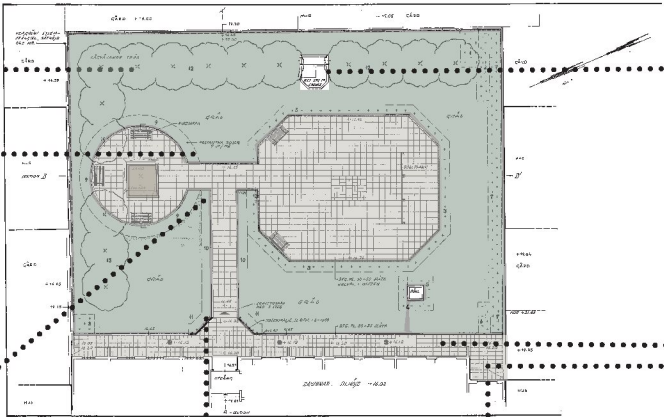
Gården sett från mitten av kvarteret med låga träd och gräsmatta. En mur och staket till höger i bild antyder om nivåskillnad till intilliggande fastighet.

Det plattsatta större ytan var ursprungligen avsedd för lek för större barn men har idag förtätats gällande planteringar och sittplatser. Gårdsfasaden på byggnaden på Kumlet 23 till höger i bild.

Exempel på kvarvarande karaktärsdrag från den ursprungliga gestaltningen.

Materialpalett

MATERIALITET

Kumlet 23 är uppförd med en genomtänkt geometrisk uppbyggnad som accentueras av de olika materialvalen med gult tegel som grund och natursten och kopparplåt som accenter. Omsorgsfull materialsamverkan är genomgående för gestaltningen där helheten präglas av lek med geometriska rätvinkliga former. Detta framkommer tydligt i gatufasadens kopparplåtsinklädda vinkelställda burspråk.

En mer djupgående karaktärisering av byggnaden och gården återfinns i på s. 29-33.

Blankputsad travertin

Gult tegel och glas

Buspråk klädda i kopparplåt

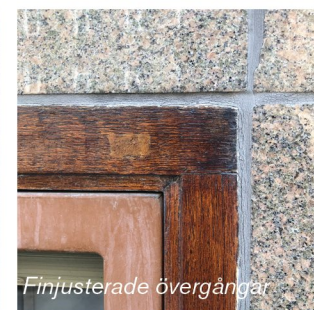
Plåt- och trädetaljer

Elegant materialmöten

Glas och trä i samverkan

Finjusterade övergångar

Välanpassade uppdateringar

Rosenspalje av fyrkantsjärn

Betongplattor

Snedskuren rabattkant av betongelement

Granittrappa vid betongmur

Geometriska balkonger i plåt

Platsgjuten betong

Kopparklädd mur

Putsad sockelvåring mot gård

FASAD MOT GATA

GÅRDSMILJÖ

FASAD MOT INNERGÅRD

KULTURHISTORISK VÄRDE

I DETTA KAPITEL BESKRIVS:

- PLATSENS BÄRANDE BERÄTTELSE**
- KULTURHISTORISK VÄRDERING**

Kumlets bärande berättelser

Alla städer, bebyggelseområden och byggnader är lager av olika berättelser. Tillsammans ger berättelserna en bild av varför bebyggelsen ser ut som den gör och vilka krafter som varit drivande i byggprocessen. Vissa av de historiska lagren är mer tydligt avläsbara än andra, men alla bidrar med varierande tyngd till områdets karaktär och kulturhistoriska värde.

KVALITET ISTÄLLET FÖR KVALITET

Byggnaden som finns på Kumlet 23 avspeglar väl de ideal som blev än vanligare under 1970-talet där det skiftades fokus från standardiseringar, repetitivitet och kvantitet till kvalitet, helhetsverkan av stadsbildens kvarter och att använda all yta på bästa sätt.

Olov Lindgrens engagemang för att bygga bostäder som är långsiktigt hållbara med hög kvalitet är ett exempel på det skifte i fokus kring kvalitet som skedde under 1970-talet. Samtidigt är byggnaden på Kumlet 23 ett resultat av tidens inställningen till rivning av äldre bebyggelse till fördel för nyproduktion inom befintlig kvarterstruktur.

REKREATION I MILJONPROGRAMMETS ANDA

1970-talets präglas av solidaritetsideal som växer fram under sena 60-talet. Trädgårdsmiljön på Kumlet 23 kan ses som ett spår av dessa ideal där det skapas en miljö för samvaro och gemenskap där både vila och lek får ta plats. Då trädgården fortfarande uppvisar många inslag av den ursprungliga planeringen är detta spår starkt framträdande i den fysiska planeringen av platsen.

EN DEL AV RIVNINGSVÅGEN

För att möjliggöra byggandet av nuvarande huskropp behövde bebyggelsen från 1880-talet inom fastigheten rivas. Uppförandet av den nuvarande är ett fysiskt spår av de rådande teorierna som låg bakom de stora saneringarna som skedde i Sverige i stort liksom Stockholm. Innerstaden drabbades hårdast av dessa genom citysaneringen, Norrmalsregleringen, men rivning av äldre hus var vanligt förekommande i de flesta av stadens stadsdelar.

KARAKTÄRSDRAG OCH SPÅR I PUNKTFORM

- Byggnadens tidstypiska uttryck intill äldre bebyggelse utgör ett fysiskt spår av en ersättningsbyggnad.
- Fokus på kvalitet istället för kvantitet, högkvalitativa materialval och genomtänkt disposition.
- Byggnad av hög arkitektonisk kvalitet.
- Burspråk som blev infillhusens signum.
- En trädgårdsmiljö där barn fått ta plats genom inplanerade lekplatser.
- En väl bevarad gårdsmiljö med högkvalitativa, genomtänkta inslag såsom rosenspaljén av fyrkantsjärn och granittrappan.
- Tidstypiska underhållsfria material såsom betongplattor på mark, som rabattkanter och murar.
- Bevarad växtlighet i enlighet med ursprunglig utformning och växtval såsom låga buskar och rosor.

De äldre stenhusen längst med gatan speglas i Kumlets blanka stenfasad. Så knyts stadens årsringar samman.

Kulturhistorisk värdering

KULTURHISTORISKT VÄRDE

STARKA VÄRDEN

Arkitektoniskt värde

Byggnaden som finns på Kumlet 23 avspeglar väl de ideal som uppkommer under sena 1960-talet och blev än vanligare under 1970-talets, där kvalitet istället för kvantitet fick ta huvudrollen. Skiftet i fokus var en motreaktion på miljonprogrammets standardiseringar och minskandet av hantverksmässigt arbete. Huskroppen på Kumlet 23 uppvisar flera fysiska spår av detta fokusskifte genom signifikativa inslag i sin arkitektoniska utformning såsom burspråk, materialval och fasadkomposition.

Vidare är byggnaden uppförd med hög arkitektonisk ambition. Skarpa och genomtänkta möten med högkvalitativa material och materialkontraster är tidstypiskt och signifikativt för byggnaden vilket bygger upp ett starkt arkitektoniskt värde.

Samhällshistoriskt värde

Byggnadskroppen har ett samhällshistoriskt värde genom att det är ett fysiskt spår som visar på 1970-talets inställning till rivning av äldre bebyggelse, till fördel för nyproduktion inom befintlig kvarterstruktur.

Miljöskapande värde

Som en del av Kumlets kvartersfasad, höga arkitektoniska värde och anpassning och samverkan med flankerande byggnader har byggnaden ett starkt miljöskapande värde. Även gårdsmiljön har ett starkt miljöskapande värde, som en väl avgränsad del i en delvis öppen gård.

Kontinuitetsvärde

Fastigheten har använts för bostadsändamål under mycket lång tid vilket ger en kontinuitet i användning. Däremot finns ett brott i den fysiska kontinuiteten på platsen, eftersom den nuvarande byggnaden ersatt en äldre. Sammantaget bedöms fastigheten som helhet ändå ha ett betydande kontinuitetsvärde.

Pedagogiskt värde

Byggnadens tidstypiska uttryck intill äldre bebyggelse utgör ett fysiskt spår av en ersättningsbyggnad. Avläsbarheten ger ett visst pedagogiskt värde för gatubyggnaden och dess fasader. Gårdsmiljön har dock förändrats något vilket minskar avläsbarheten. Sammantaget kan fastigheten därför sägas ha ett visst pedagogiskt värde.

MINDRE TYDLIGA VÄRDEN

Kollektivt minne

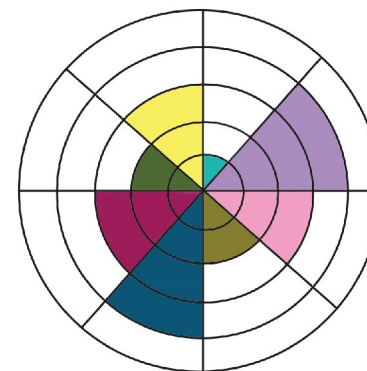
Idag är det få som känner till byggnadens och kvarterets historia, vilket ger ett lågt värde avseende kollektivt minne.

Stadsplanehistoriskt värde

Det går att avläsa att fastigheten påverkats av 1970-talets rivningsvåg. Dock var inte Östermalm en av de stadsdelar som drabbades hårdast. Det resulterar i att fastigheten endast bedöms ha ett visst stadsplanehistoriskt värde.

Byggnadshistoriskt värde

Även om gårdshuset på Kumlet 23 är byggt med gedigna material är byggnadssättet konventionellt för sin tid. Det finns en stor mängd byggnader som är uppförda med liknande metoder och grundmaterial. Det leder till att Kumlet 23 bedöms ha ett lågt byggnadshistoriskt värde.

SAMMANVÄGNING AV VÄRDEN

De olika delvärdena som bygger upp det sammantagna kulturhistoriska värdet behöver inte ha samma tyngd. Vissa av delvärdena kan vara viktigare än andra för att fortsätta bära platsens bärande berättelser.

För Kumlet 23 bedöms det arkitektoniska värdet väga tyngst. Med sin tidstypiska och omsorgsfulla gestaltning är gatubyggnaden ett mycket fint exempel på både arkitekten Henry Lettholms och företaget Olov Lindgrens engagemang i stadsbyggande. De gedigna materialen är ovanliga för 1970-talets annars mycket rationella bostadsbyggande.

Även det miljöskapande värdet väger tungt, framför allt hur gatufasaden förhåller sig till de omkringliggande byggnaderna i gaturummet. Även gården har ett starkt miljöskapande värde. Vid en eventuell omdaning av gården är det därför önskvärt att t.ex. rosenspaljén återanvänds samt att den nya gårdsgestaltningen hämtar inspiration från den ursprungliga gårdens utformning.

Källor

LAGAR, FÖRORDNINGAR, ALLMÄNNA RÅD, PROPOSITIONER

Plan- och bygglagen (2010:900), PBL

Miljöbalken (1998:808), MB

Boverkets Byggregler (2011:6) BBR med ändringar till och med BFS 2020:4

ARKIV

Lantmäteriet historiska kartor

Lantmäteristyrelsen arkiv

Rikets allmänna kartverks arkiv

Bebyggelseregistret – Riksantikvarieämbetet, <https://www.bebyggelseregistret.raa.se>

Fornsök - Riksantikvarieämbetet, <https://app.raa.se/open/fornsok/>

Stockholm stadsmuseet digitala karta, http://kartor.stockholm.se/bios/dpwebmap/cust_sth/kul/klassificering/

SBK, Bygg- och plantjänsten, <https://etjanst.stockholm.se/Byggochplantjansten/gallande-planer/sok-via-karta>

TRYCKTA KÄLLOR

Génétay Cissela, *Plattform Kulturhistorisk värdering och urval: grundläggande förhållningssätt för arbete med att definiera, värdera, prioritera och utveckla kulturarvet*. Riksantikvarieämbetet 2015

Unnerbäck, A (2012), *Kulturhistorisk värdering av bebyggelse*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet

Alla tiders Stockholm,

Stockholms byggnadsordning, ett förhållningssätt till stadens karaktärsdrag, 1997

DIGITALA KÄLLOR

Boverkets checklista för karaktärisering: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/kulturvarden/kulturvarden-i-teori-och-praktik/metoder-att-tydliggöra-kulturvarden/checklista-karaktarsdrag/>

Förvanskningförbud <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/kulturvarden/kulturvarden-i-plan---och-bygglagen/krav-pa-byggnadsverk-och-tomter/forvanskningforbud/>

Översiktsplan: <https://vaxer.stockholm/globalassets/tema/oversiktsplanen/uppdatering-av-op/godkannade-op/oversiktsplan-for-stockholms-stad-godkannandehandling-2020-10-03.pdf>

Kartmaterial

<https://etjanst.sjv.se/historto/index.html>

<https://geolex.lantmateriet.se/#>

<https://kartbild.com/#19/59.33678/18.08603>

<https://stockholmskallan.stockholm.se/sok/?q=&map=true&alternatemap=true>

Stadsplanering

<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1220358/FULLTEXT01.pdf>

<https://stockholmslansmuseum.se/variation-och-identitet-1970-och-1980-talens-stad/>

<https://stockholmslansmuseum.se/produktionsanpassad-planering-och-projektering-1955-till-1975/>

Övrigt:

https://www.europeana.eu/sv/item/91622/raa_kmb_16001000546763

<https://www.herrs.se/2014/09/stadens-historia/>

Gårdsutveckling i miljonprogramsområden

https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2008/gardsutveckling_i_miljonprogramsomraden.pdf

Den svenska grupphusträdgården under 1970-talet

https://stud.epsilon.slu.se/9249/1/edman_hellberg_l_160615.pdf

En 70-talsträdgård idag

<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:379002/FULLTEXT01>

PRATA MED OSS!

white.se
@whitearkitekter

white